

ศึกษาและปฏิบัติธรรม

ครั้งที่ ๖๗ อิทปปัจจยตาปฏิบัติสมุปบาท ตอนที่ ๕

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

อ.สุวัชร ทุมทอง

๑. ความสำคัญ

- ๑.๑ เป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับการอุปถัมภ์ของพระศาสนา
- ๑.๒ เป็นธรรมลึกซึ้งเหนือตรรกะ
- ๑.๓ เป็นธรรมที่พระโพธิสัตว์พิจารณาก่อนตรัสรู้
- ๑.๔ ไม่เห็นธรรมนี้ไม่อาจพ้นการวนเวียน
- ๑.๕ เป็นสิ่งที่ควรรู้อันประเสริฐ
- ๑.๖ เห็นปฏิเสธสมุปบาทชื่อว่าเห็นธรรม
- ๑.๗ รู้ธรรมะนี้แล้วได้ชื่อว่ามีสัมมาทิฐิ
- ๑.๘ รู้ธรรมะนี้แล้วได้ชื่อว่าเป็นสมณะแท้
- ๑.๙ รู้ธรรมะนี้แล้วหมดความสงสัยในจันทรคติเป็นต้น
- ๑.๑๐ ปฏิเสธสมุปบาทเป็นธรรมเทศนาสายกลาง

๒. สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับปฏิจจสมุปบาท

- ๒.๑ ปฏิจจสมุปบาทคืออริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้
- ๒.๒ ปฏิจจสมุปบาททุกอาการมีลักษณะแห่งความเป็นอริยสัจ
- ๒.๓ ปฏิจจสมุปบาทแสดงความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ในปัจจุบัน
- ๒.๔ ปฏิจจสมุปบาทแสดงความดับแห่งทุกข์ในปัจจุบัน
- ๒.๕ ปฏิจจสมุปบาทแสดงความไม่มีเหตุต้นตออันแรกสุด
- ๒.๖ ปฏิจจสมุปบาทแสดงแต่เรื่องความไม่มีตัวตน
- ๒.๗ ปฏิจจสมุปบาทแสดงที่มาของความหลากหลาย
- ๒.๘ ปฏิจจสมุปบาทแสดงปัจจัยการในจิตใจ สังคมและโลก

๓. ปฏิจ্ঞสมุปปาทที่เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติธรรม

๓.๑ มีทุกข์ จึงมีศรัทธา

อิตี โข ภิกขเว **อวิชฺชูปนิสา สงฺขารา**, สงฺขารูปนิสํ วิญฺเณอํ,
วิญฺเณอูปนิสํ นามรูปํ, นามรูปูปนิสํ สพายตน์, สพายตฺนูปนิโส ผสฺโส,
ผสฺสูปนิสา เวทนา, เวทฺนูปนิสา ตณฺหา, ตณฺหูปนิสํ อุปาทานํ,
อุปาทานูปนิโส ภโว, ภวูปนิสา ชาติ, ชาตูปนิสํ ทุกขํ, **ทุกฺขูปนิสา สทฺธา**,
สทฺธูปนิสํ ปามุขฺชํ, ปามุขฺชูปนิสา ปิติ, ปิตูปนิสา ปสฺสทฺธิ,
ปสฺสทฺธูปนิสํ สุขํ, สุขูปนิโส สมานิ, สมานูปนิสํ ยถาภูตญาณทสฺสนํ,
ยถาภูตญาณทสฺสนูปนิสา นิพฺพิทา, นิพฺพิทูปนิโส วิราโค,
วิราคูปนิสา วิมุตฺติ, **วิมุตฺตูปนิสํ ขยฺเณอํ**.

สํ.นိ. ๑๖/๒๓ อุปนิสสูตร

๓.๒ ปฏิจจสมุปบาทดับได้กลางสาย

จกฺขุณฺณจ ปฏิจฺจ รุเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิณฺณํ,
ติณฺณํ สงฺกตํ ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา, **เวทนาปจฺจยา ตณฺหา.**
ตสฺสาเยว ตณฺหาย อเสสวिरากนิโรธา อุปาทานนิโรโธ,
อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธาชาตินิโรโธ,
ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสกะปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ;
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

สํ.นิ. ๑๖/๔๓ ทุกขสูตร

๓.๓ มีเวทนา ไม่จำเป็นต้องมีตัณหา (๑)

จกฺขุณฺณจ โข ภิกฺขเว ปฏฺิจฺจ รูปे จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ,
ติณฺณํ สงฺกตํ ผสฺโส, **ผสฺสปฺจฺยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ**
สฺขํ वा ทุกขํ वा อทุกขมสฺขํ वा.

โส สุขาย เวทนาย ผุฏฺโฐ สมนโน **นาภินนฺตติ** นาภिवทติ
นาชฺโณสาย ติฏฺฐติ, ตสฺส รากานุสโย นานุเสติ.

ม.อ. ๑๔/๔๒๖ นนฺทกสูตร

๓.๓ มีเวทนา ไม่จำเป็นต้องมีตัณหา (๒)

ทุกข์ขาย เวทนาย ผุฏฺโฐ สมาโน น โสจติ น กิลมตี ปริเทวติ
น อุตฺตทาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อापชฺชติ,
ตสฺส ปฏิฆานุสโย นานุเสตี.

อทุกข์ขมสุขขาย เวทนาย ผุฏฺโฐ สมาโน ตสฺสา เวทนาย
สมุทฺทยณฺจ อตฺถกฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส อวิชฺขานุสโย นานุเสตี.

ม.อ. ๑๔/๔๒๖ ฉนัฏกสูตร

๓.๓ มีเวทนา ไม่จำเป็นต้องมีตัณหา (๓)

โส จกฺขุณา รุปํ ทิสฺวา ปิยฺรूपํ รุปํ น สารชฺชติ,
อปฺปิยฺรूपํ รุปํ น พยาปชฺชติ, ... ตสฺส ตํ เวทนํ
อนภินนฺทโต อนภิวทโต อนชฺโณสาย ติฏฺฐโต
ยา เวทนาสุ นนฺทิ, सा निरुच्छति,
ตสฺส นนฺทিনিโรธา อุปาทานนิโรโธ,
उपादाननिरोधा ग्वनिरोโธ, ...
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

ม.มู. ๑๒/๔๑๔ มหาตัตถสัจจขยสูตร

๓.๔ ปฏิจจสมุปบาทของวิชาและวิมุตติ

วิชาวิมุตติมุปห์ ภิกขเว สาหารํ วทามิ โน อนาหารํ,
โก จาหาโร วิชาวิมุตติยา สत्ต พุทธังคาตีสส วณียํ, ...
จตุตาโร สติปญฺจานา ... ตีณิ สุจริตานิ ... อินฺทริยสํวโร ...
สตีสมุปฺชณฺถํ ... โยนิโส มนสิกาโร ... สทฺธา ...
สทฺธมฺมสฺสวณฺ ... สปปุริสสํเสโว ...

อ.ทสก. ๒๔/๖๑ อวิชาสูตร

๓.๕ ปฏิจ্ঞสมุปบาทของวิมุตติญาณทัสสนะ

สติสมุชฌเณ ภิกขเว สติ สติสมุชฌนสมุปนฺนสฺส
อุปนิสสมุปนฺนํ โหติ หิโรตฺตปฺปํ
หิโรตฺตปฺเป สติ หิโรตฺตปฺปสมุปนฺนสฺส
อุปนิสสมุปนฺโน โหติ อินฺทฺริยลํวโร ... ลีลํ ...
สมุมาสมาธิ ... ยถาภูตญาณทสฺสนํ ... นิพฺพิทาวิราโค
นิพฺพิทาวิราเก สติ นิพฺพิทาวิราคสมุปนฺนสฺส
อุปนิสสมุปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ

อ.อรรถก. ๒๓/๘๑ สติสัมปชัญญสูตร

๓.๖ ปัจจัยสมุปบาทของการทำอหัตต์ให้สมบูรณ์ (๑)

อิติ โข อานนุท **กุสลา**นิ **สีลา**นิ อวิปฺปฏิสารตฺถานิ
อวิปฺปฏิสารานิสังขานิ, อวิปฺปฏิสารโ ปามุขฺขตฺโต
ปามุขฺขานิสังโส, ปามุขฺขํ ปิตตํ ปิตานิสัง,
ปีติ ปสฺสทฺธตฺถา ปสฺสทฺธานิสังสา,
ปสฺสทฺธิ สุขตฺถา สุขานิสังสา, สุขํ สมာตตํ สมာธานิสัง,
สมาธิ ยถาภูตญาณทสฺสนตฺโต ยถาภูตญาณทสฺสนานิสังโส,

อ.ทสก. ๒๔/๑ กัมมัตถยสูตร

๓.๖ ปรุจฉสมุปปาทของการทำอรัหัตต์ให้สมบูรณ์ (๒)

ยถาภูตญาณทสฺสนํ นิพพิทาวิราคตํ นิพพิทาวิราคานิสฺสํ,
นิพพิทาวิราโค วิมุตฺติญาณทสฺสนตฺถโธ วิมุตฺติญาณทสฺสนานิสฺสโธ,
อิติ โข อานนฺท กุสลานิ สีลานิ

อนุปุพฺเพน อรหตฺตํ ปูเรนฺติ.

อ.ทสก. ๒๔/๑ กัมมัตถยสูตร

๓.๓ ไม่ต้องมีเจตนา ธรรมย่อมไหลไปสู่ธรรม (๑)

สีลวโต ภิกขเว สีลสมฺปนฺนสฺส น เจตนาย กรณียํ
อวิปฺปฏิสารโ เม อุปฺปชฺชตฺติ ฌมฺมตา เอสา ภิกขเว
ยํ สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส อวิปฺปฏิสารโ อุปฺปชฺชติ,
อวิปฺปฏิสาริสฺส ภิกขเว น เจตนาย กรณียํ
ปามุขํ เม อุปฺปชฺชตฺติ ฌมฺมตา เอสา ภิกขเว
ยํ อวิปฺปฏิสาริสฺส ปามุขํ อุปฺปชฺชติ ...

อ.ทสก. ๒๔/๒ เจตนาสูตร

๓.๓) ไม่ต้องมีเจตนา ธรรมย่อมไหลไปสู่ธรรม (๒)

สมาहितสุส ภิกขเว **น** เจตนาย กรณีย

ยถาภูตํ ชานามิ ปสฺสามีติ ฌมฺมตา เอสา ภิกขเว

ยํ สมาหิโต ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสตี,

ยถาภูตํ ภิกขเว ชานโต ปสฺสโต **น** เจตนาย กรณีย

นิพฺพินฺนํ วิรชฺชามิ ฌมฺมตา เอสา ภิกขเว

ยํ ยถาภูตํ ชานํ ปสฺสํ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชตี ...

อ.ทสก. ๒๔/๒ เจตนาสูตร

๓.๓) ไม่ต้องมีเจตนา ธรรมย่อมไหลไปสู่ธรรม (๓)

อิติ โข ภิกขเว **ธมฺมา** **ธมฺเม** อภิสนฺเทนฺติ
ธมฺมา ธมฺเม ปริปุเรนฺติ อปารา ปาริ คมนาย

อ.ทสก. ๒๔/๒ เจตนาสูตร

สวัสดีครับ

